Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
ANTHONY MICHAEL COLLINS
esitatud 2. märtsil 2023[1]

Kohtuasi C-35/22

CajasurBanco S. A.
versus
JO,
IM

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Audiencia Provincial de Málaga (Málaga provintsikohus, Hispaania))

Eelotsusetaotlus – Direktiiv 93/13/EMÜ – Ebaõiglased tingimused tarbijalepingutes – Hüpoteeklaenulepingu üldtingimused, mille liikmesriigi kohtud on tühiseks tunnistanud – Riigisisesed õigusaktid, mis kohustavad tarbijat esitama kohtueelse nõude, et tagada hilisema kohtumenetluse kulude hüvitamine – Tõhus kohtulik kaitse – Korrakohane õigusemõistmine

I. Sissejuhatus

1. 7. jaanuari 2000. aasta tsiviilkohtumenetluse seaduse 1/2000[2] (Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil) artiklis 395 „Kohtukulude väljamõistmine hagi õigeks võtmise korral“ on sätestatud:

„(1) Kui hagi võetakse õigeks enne kostja vastuse esitamist, ei jäeta kohtukulusid kummagi poole kanda, välja arvatud juhul, kui kohus tuvastab nõuetekohaselt põhjendades, et kostja on toiminud pahauskselt.

Pahausksus tuvastatakse igal juhul, kui enne hagi esitamist on kostjale saadetud nõuetekohane ja põhjendatud maksenõue või kui on algatatud lepitusmenetlus või esitatud kostja vastu lepitustaotlus.

(2) Kui hagi võetakse õigeks pärast kostja vastuse esitamist, kohaldatakse eelmise artikli lõiget 1.“

2. Kas tarbija, kes soovib tugineda riigisisestele õigusnormidele, millega rakendatakse nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes,[3] et veenda kohut tühistama laenulepingu hüpoteegitasu tingimusi, peab enne sellise menetluse algatamist nõudma kostjaks olevalt krediidiasutuselt tagasimaksmist, et näidata kostja pahausksust tsiviilkohtumenetluse seaduse artikli 395 tähenduses?

1 Algkeel: inglise.

2 *BOE* nr 7, 8.1.2000, lk 575.

3 EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288.

II. Põhikohtuasi, eelotsusetaotlus ja menetlus Euroopa Kohtus

3. Täpsustamata kuupäeval sõlmisid kaks füüsilist isikut JO ja IM Cajasur Banco S. A-ga (edaspidi „Cajasur“) hüpoteeklaenulepingu.

4. 2018. aastal taotlesid JO ja IM Juzgado de Primera Instancia nº 18 bis de Málagas (Málaga esimese astme kohus 18 bis) kohtumenetluse alustamist, esitades nõude tuvastada, et laenulepingus sisalduva hüpoteegitasu maksmise tingimus on ebaõigluse tõttu tühine. JO ja IM taotlesid ka nende poolt selle tingimuse alusel makstud summade hüvitamist. JO ja IM ei olnud Cajasurilt nõudnud nende summade tagasimaksmist enne hagiavalduse esitamist.

5. Pärast kohtumenetlusest teatamist nõustus Cajasur väitega, et hüpoteegitasude tingimus oli ebaõiglane. Ta pakkus, et hüvitab nõutud summast väiksema summa, mis on arvutatud kooskõlas Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) hiljutise kohtupraktikaga.

6. 2. märtsil 2020 kuulutas Juzgado de Primera Instancia nº 18 bis de Málaga (Málaga esimese astme kohus 18 bis) hüpoteegitasu maksmisega seotud tingimuse ebaõigluse tõttu tühiseks. Ta kohustas Cajasuri hüvitama summa (488,69 eurot), mille JO ja IM olid alusetult maksnud. Samuti mõistis kohus Cajasurilt välja kohtukulud.

7. Cajasur esitas apellatsioonkaebuse Audiencia Provincial de Málagale (Málaga provintsikohus, Hispaania) – mis on eelotsusetaotluse esitanud kohus – kohtuotsuse selle osa vastu, millega mõisteti temalt välja kohtukulud, kuna see otsus on tehtud tsiviilkohtumenetluse seaduse artiklit 395 rikkudes.

8. Eelotsusetaotluse kohaselt on Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) kohtupraktikas välja toodud järgmised põhimõtted, et määrata kindlaks pahausksuse olemasolu tsiviilkohtumenetluse seaduse artikli 395 lõike 1 tähenduses.[4] Esiteks, kui hageja esitab kohtueelse nõude ja kostja ei vasta, kannab kostja kulud isegi siis, kui ta enne kostja vastuse esitamist hagi õigeks võtab. Teiseks, kui hageja ei esita kohtueelset nõuet või kui ta teeb seda, kuid ei jäta kostjale piisavalt aega vastamiseks, ei kanna kostja kulusid, isegi kui ta on hagi enne kostja vastuse esitamist õigeks võtnud.

9. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et see kohtupraktika võib olla vastuolus Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklis 47 ja direktiivi 93/13 artikli 6 lõikes 1 sätestatud õigusega tõhusale kohtulikule kaitsele, kuna see seab õiguse saada täielikku hüvitist sõltuvusse nõude esitamisest enne menetluse algust.

[4] 8. juuni 2021. aasta kohtuotsus nr 2295/2021 (ES:TS:2021:2295), 22. septembri 2021. aasta kohtuotsus nr 3413/2021 (ES:TS:2021:3413) ja 22. septembri 2021. aasta kohtuotsus nr 3421/2021 (ES:TS:2021:3421). 8. juuni 2021. aasta kohtuotsuses nr 2295/2021 otsustas Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus), et kohtumenetluse algatamine kümme tööpäeva pärast seda, kui hageja oli esitanud kohtueelse nõude, ei jätnud kostjale piisavat aega sellele nõudele vastamiseks. Seega ei saa järeldada, et kostja tegutses pahauskselt, olenemata sellest, et ta võttis selle nõude õigeks enne kostja vastuse esitamist. 22. septembri 2021. aasta otsuses nr 3413/2021 algatas hageja kohtumenetluse mõned päevad pärast seda, kui kostja oli kohtueelsele nõudele vastanud, teatades, et ta on valmis kõrvaldama hüpoteeklaenulepingu tingimuse, mille Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) oli varasemas otsuses tunnistanud ebaõigluse tõttu tühiseks, jõustumisega alates selle kohtuotsuse kuupäevast. Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) otsustas, et kostja ei ole tegutsenud pahauskselt ja seega ei pea ta kandma kohtukulusid.

10. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et kuigi Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) kohtupraktika tunnistas vaidlusaluse tingimuse ebaõigluse tõttu tühiseks,[5] ei hüvita pangad tavaliselt tarbijatele sellise tingimuse alusel makstud summasid, vaid ootavad ära kohtumenetluse algatamise. Kui tarbijad ei esita kohtueelset nõuet, püüavad pangad vältida kohtukulude kandmist, võttes hagi õigeks enne kostja vastuse esitamist.

11. Eelnevast hoolimata lisab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et teatud muudel asjaoludel võib kostjat pidada pahauskselt tegutsenuks. Nende hulka kuuluvad juhtumid, kus kostja on teadlik, et tingimus on ebaõiglane, kuid ei võta meetmeid selle tagajärgede kõrvaldamiseks tarbijatele, vaid ootab, et tarbija taotleks kohtumenetluse algatamist, kusjuures kostja teab, et kui ei esitata kohtueelset nõuet, ei ole ta kohustatud kandma selle menetluse kulusid, kui ta võtab hagi õigeks enne kostja vastuse esitamist.

12. Neid kaalutlusi arvesse võttes otsustas Audiencia Provincial de Málaga (Málaga provintsikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas õigusega tõhusale õiguskaitsevahendile ja [harta] artikliga 47 on vastuolus, kui tarbijalt nõutakse, et ta peab enne seda, kui ta taotleb kohtumenetluse algatamist, olema esitanud eelneva kohtuvälise nõude selleks, et lepingu teatava tüüptingimuse tühisuse tuvastamine selle tingimuse ebaõigluse tõttu tooks kaasa kõik niisuguse tühisusega kaasnevad õiguslikud tagajärjed hüvitamise osas (kaasa arvatud kohtukulude hüvitamine), kooskõlas [direktiivi 93/13] artikli 6 lõikega 1?

2. Kas õigusega täielikule hüvitamisele ning Euroopa Liidu õiguse ja [direktiivi 93/13] artikli 6 lõike 1 tõhususega on kooskõlas see, et kulude (sealhulgas kohtukulude) väljamõistmise kriteeriumiks on see, kas tarbija on esitanud krediidiasutusele eelneva kohtuvälise nõude nimetatud lepingutingimuse kõrvaldamiseks?“

13. Hispaania valitsus ja Euroopa Komisjon esitasid kirjalikud seisukohad. Cajasuri, Hispaania valitsuse ning komisjoni suulised seisukohad ja vastused Euroopa Kohtu küsimustele kuulati ära 11. jaanuari 2023. aasta kohtuistungil.

III. Hinnang

A. Vastuvõetavus

14. Hispaania valitsus, keda kohtuistungil toetas Cajasur, esitab neli argumenti, milles ta toob esile, et eelotsusetaotluse esitanud kohus esitas faktilise ja õigusliku raamistiku vääralt, mistõttu tema esitatud küsimused on vastuvõetamatud.

15. Esiteks ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohus tuvastanud kostjale määratud kohtukulude summat.

16. Teiseks on eelotsusetaotluses märgitud, et Cajasur võttis JO ja IMi hagi õigeks tingimuse ebaõigluse osas, kuid mitte nende nõutud summas. Kuna JO ja IM nõustusid hiljem Cajasuri pakutud summaga, väidab Hispaania valitsus, et hagi oli õigeks võetud ainult osaliselt, mistõttu

[5] 23. detsembri 2015. aasta kohtuotsus nr 705/2015 (ES:TS:2015:5618).

tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 395 ei ole kohaldatav. Kohtukulud mõisteti välja kostjalt, kuna hagi oli sisuliselt põhjendatud, ja selliste asjaolude puhul kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seaduse artiklit 394.

17. Kolmandaks väidab eelotsusetaotluse esitanud kohus ebaõigesti, et tarbijatele hüvitatakse ebaõiglaste tingimuste negatiivsed tagajärjed täielikult ainult siis, kui kostja kannab direktiivil 93/13 põhinevad kohtumenetlusega seotud kulud. Tarbija võib siiski saada täieliku hüvitise, kui ta esitab kohtueelse nõude, mis juhul on kostjal võimalus see nõue rahuldada, tingimusel et ta tasub kõigi selliste kohtuvaidluste kulud, mida hageja võib olla kohustatud hiljem algatama.

18. Neljandaks väidab Hispaania valitsus, et need küsimused on vastuvõetamatud, kuna tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 395, nagu seda on tõlgendatud Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) kohtupraktikas, on kooskõlas harta artikliga 47 ja direktiiviga 93/13. Hispaania valitsus väidab, et tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 395 näeb pahausksuse eelduse ette üksnes juhtumil, kui kostjale on esitatud kohtueelne nõue ja ta võtab selle nõude õigeks enne kostja vastuse esitamist. See ei ole ainus asjaolu, mille puhul võidakse tuvastada pahausksus.

19. Komisjon väljendas kohtuistungil seisukohta, et esitatud eelotsuse küsimused on vastuvõetavad.

20. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on ELTL artiklis 267 sätestatud menetluses – mis põhineb liikmesriigi kohtute ja Euroopa Kohtu ülesannete selgel eristamisel – üksnes asja menetleval ja selle lahendamise eest vastutaval liikmesriigi kohtul kohtuasja eripära arvesse võttes õigus hinnata nii eelotsuse vajalikkust asjas otsuse langetamiseks kui ka Euroopa Kohtule esitatavate küsimuste asjakohasust. Seega, kui küsimused on esitatud liidu õigusnormi tõlgendamise või kehtivuse kohta, on Euroopa Kohus põhimõtteliselt kohustatud otsuse tegema.[6]

21. Seega lähtutakse eeldusest, et liikmesriigi kohtute esitatud ELi õigusega seotud küsimused on asjakohased.[7] Euroopa Kohus võib keelduda liikmesriigi kohtu esitatud eelotsuse küsimusele vastamast vaid siis, kui on ilmne, et taotletaval liidu õigusnormi tõlgendusel puudub igasugune seos põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, kui probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda tarvilik vastus talle esitatud küsimustele.[8]

22. Kõnealusel juhul ei ole need tingimused täidetud. Eelotsusetaotluses esitatud küsimused on ilmselgelt asjakohased eelotsusetaotluse esitanud kohtule esitatud vaidluse lahendamiseks, kuna viimane soovib kindlaks teha, kas direktiiv 93/13 ja harta artikkel 47 takistavad selliste normide nagu tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 395 kohaldamist kohtumenetluse kulude jaotamise suhtes. Euroopa Kohus võib lükata tagasi vastuväited esitatud küsimuste vastuvõetavuse kohta üksnes sel alusel.

23. Mis puudutab Hispaania valitsuse esitatud nelja vastuvõetamatuse vastuväidet, siis teen ettepaneku, et Euroopa Kohus lükkaks need tagasi järgmistel põhjustel.

6 14. juuni 2012. aasta kohtuotsus Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, punkt 76 ja seal viidatud kohtupraktika).

7 26. juuni 2019. aasta kohtuotsus Aleš Kuhar ja Jožef Kuhar *vs.* Addiko Bank d.d. (C-407/18, EU:C:2019:537, punkt 36 ja seal viidatud kohtupraktika).

8 14. juuni 2012. aasta kohtuotsus Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, punkt 77 ja seal viidatud kohtupraktika).

24. Esiteks ei mõjuta fakt, et eelotsusetaotluse esitanud kohus ei määranud kulusid, mida kostjat kohustati tasuma, vastust esitatud küsimustele.

25. Teiseks ei ole Euroopa Kohus pädev lahendama küsimust, kas tõlgendus, mille eelotsusetaotluse esitanud kohus riigisisestele õigusnormidele andis, on õige.[9] Viimase ülesanne on otsustada, kas tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 394 või artikkel 395 on tema menetletava vaidluse lahendamises asjasse puutuv säte. Sellega seoses märgin, et vastupidi Hispaania valitsuse ettepanekule mõistis Juzgado de Primera Instancia nº 18 bis de Málaga (Málaga esimese astme kohus 18 bis) 2. märtsi 2020. aasta otsusega kohtukulud välja kostjalt, kuna see oli hagi õigeks võtnud täies ulatuses.

26. Hispaania valitsuse kolmas ja neljas vastuväide ei ole põhjendatud, kuna need puudutavad eelotsuse küsimuste sisu. Need vastuväited pigem toetavad seisukohta, et Euroopa Kohus peaks nendele küsimustele vastama.

B. Sisulised küsimused

27. Oma kahe küsimusega, millele tuleks vastata koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1, mida tõlgendatakse koostoimes tõhususe põhimõttega ja harta artikliga 47, tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mille kohaselt juhul, kui kostja võtab kohtumenetluses hagi õigeks enne kostja vastuse esitamist, sõltub kohtukulude temalt väljamõistmine sellest, kas ta on tegutsenud pahauskselt.

1. Poolte argumendid

28. Cajasur, Hispaania valitsus ja komisjon leiavad, et ELi õigusega ei ole vastuolus sellised riigisisesed õigusnormid, nagu on kõne all eelotsusetaotluse esitanud kohtus.

29. Cajasur väitis kohtuistungil, et tsiviilkohtumenetluse seaduse artiklis 395 ei ole nõutud, et tarbijad peavad kostjatele esitama kohtueelse nõude, et neile hüvitataks sellest tulenevad kohtukulud. Arvestades eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses olnud kohtuasja asjaolusid, ei tegutsenud Cajasur siiski pahauskselt.

30. Hispaania valitsus väidab, et tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 395, nagu seda on tõlgendatud Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) kohtupraktikas, on kooskõlas harta artikli 47 ja direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 nõuetega. Tsiviilkohtumenetluse seaduse artikliga 395 on kehtestatud üksnes ümberlükkamatu eeldus pahausksuse kohta, kui tarbija esitab kohtueelse nõude. Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) kohtupraktika ei välista, et tarbija võib näidata kostja pahausksust isegi siis, kui tarbija ei esitanud sellist nõuet, nagu eelotsusetaotluse punktis 14 viidatakse. Hispaania valitsus väitis kohtuistungil, et see võib olla nii juhul, kui Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) on kohtupraktikas juba tunnistanud sellise tingimuse, nagu on esitatud eelotsusetaotluse esitanud kohtule, ebaõiglaseks ja kui selle tingimuse ebaõiglus ei nõua selle olemust arvestades juhtumipõhist hindamist.

[9] 16. juuli 2020. aasta kohtuotsus Caixabank and Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 ja C-259/19, EU:C:2020:578, punkt 40).

31. Hispaania valitsus on lisaks sellele seisukohal, et tarbijakaitse ei ole absoluutne ja seda tuleb ühitada korrakohase õigusemõistmise põhimõtetega. Tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 395 edendab viimati nimetatud põhimõtet, julgustades hagejaid otsima vaidluste kohtuväliseid lahendusi, teavitades kostjat enne kohtumenetluse algatamist kavatsusest algatada kohtumenetlus. Asjaolu, et tarbijad peavad oma õiguste maksmapanekuks järgima minimaalseid menetlusnõudeid, ei tähenda, et nad ei saa kasutada harta artiklis 47 nõutavat tõhusat õiguskaitset. Lisaks on leitud, et sellised nõuded võivad hõlmata ka kohtuvälist kompromissimenetlust enne menetluse algatamist.[10] Sellised mehhanismid, mis ergutavad tarbijaid lahendama oma vaidlusi väljaspool kohut, nagu on sätestatud tsiviilkohtumenetluse seaduse artiklis 395, ei ole *a fortiori* selle põhimõttega vastuolus. Sellist stiimulit saab kergesti rakendada nii, et see ei tekita tarbijale ebaproportsionaalset koormust ega lähe kaugemale sellest, mis on vajalik taotletava eesmärgi saavutamiseks.

32. Lõpuks väidab Hispaania valitsus, et tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 395 jätab tema kohtutele piisava tegutsemisruumi, et nad saaksid kohaldada seda sätet ELi õigusega kooskõlas oleval viisil.

33. Komisjon lähtub sellest, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõige 1 on kohustuslik säte, mis on võrdväärne avaliku korra eeskirjadega. Kuna direktiiviga 93/13 ei ühtlustata menetlusnorme, mida kohaldatakse tarbijalepingute ebaõiglasi tingimusi käsitlevate vaidluste suhtes, reguleerivad neid küsimusi liikmesriikide menetlusautonoomia põhimõtte kohaselt nende riigisisesed õiguskorrad, tingimusel et järgitakse võrdväärsuse põhimõtet ja tõhususe põhimõtet. Komisjon märgib, et kohtukulude jaotamist reguleerivad menetlusnormid võivad tekitada probleeme tõhususe põhimõtte seisukohalt, kui need hoiavad tarbijaid tagasi oma õiguste kaitsmisest kohtus. Kõnealuses eelotsusetaotluses on tõstatatud küsimus, kas tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 395, nagu seda on tõlgendanud Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus), on põhjendamatu takistus tarbijatele, kes soovivad kasutada oma õigust seoses ebaõiglaste tingimuste tühisusega tarbijalepingutes ja saada täielikku hüvitist.

34. Komisjon märgib, et tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 395 ei kohusta tarbijaid esitama kostjale kohtueelset nõuet enne kohtumenetluse algatamist. Kui tarbijad ei esita selliseid kohtueelseid nõudeid, on oht, et nad peavad kandma kohtukulud, kui kostja võtab nõude õigeks enne kostja vastuse esitamist. Komisjoni arvates ei ole tõhususe põhimõtet rikutud, kui tarbijad saavad seda riski kergesti vältida ja kui kõnealust eeskirja saab õigustada viitega nõuetekohasele õigusemõistmisele. Siinkohal saavad tarbijad kõnealust nõuet hõlpsasti täita, tegutsedes kas iseseisvalt või juristi abiga. See, et tarbijad peavad oma huvide kaitsmiseks võtma teatud määral initsiatiivi, ei ole ebaproportsionaalne takistus nende õiguste kaitsmisel. Kõnealune eeskiri edendab ka nõuetekohast õigusemõistmist, mis on tarbijakaitse eesmärgiga kooskõlas olev õiguspärane eesmärk.

35. Viimaseks väidab komisjon, et kuigi tsiviilkohtumenetluse seaduse artiklis 395 on kehtestatud kostja pahausksuse eeldus, kui talle on esitatud kohtueelne nõue, ei takista see tarbijatel tõendamast pahausksuse olemasolu muudel alustel. Sellega seoses märkis komisjon kohtuistungil, et sellise hinnangu andmisel võib olla asjakohane võtta arvesse, et liikmesriigi kohtute praktikas on juba kuulutatud tingimus ebaõiglaseks ja et teised tarbijad on esitanud kostja vastu samalaadseid hagisid samal põhjusel.

[10] 18. märtsi 2010. aasta kohtuotsus Alassini jt (C-317/08–C-320/08, EU:C:2010:146, punktid 61–65), 14. juuni 2017. aasta kohtuotsus Menini ja Rampanelli (C-75/16, EU:C:2017:457, punktid 52–55) ning 27. septembri 2017. aasta kohtuotsus Puškár (C-73/16, EU:C:2017:725, punktid 70 ja 71).

2. Analüüs

36. Direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 kohaselt peavad liikmesriigid ette nägema, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on tarbijaga sõlminud, ei ole riigisisestes õigusaktides sätestatud tingimustel tarbijale siduvad. Leping jääb siiski poolte vahel siduvaks, kui seda on võimalik jätkata nii, et see ei sisalda ebaõiglasi tingimusi. Seda kohustuslikku sätet tuleb pidada võrdväärseks riigisiseste õigusnormidega, millel on riigisisese õiguskorra avaliku korra normide iseloom. Selle eesmärk on asendada lepinguga loodud formaalne tasakaal lepingupartnerite õiguste ja kohustuste vahel tegeliku tasakaaluga, mis taastab nendevahelise võrdsuse. [11]

37. Arvestades märkimisväärset avalikku huvi tarbijakaitse vastu, kohustab direktiivi 93/13 artikli 7 lõige 1 liikmesriike tarbijate ja konkurentide huvides sätestama piisavad ja tõhusad vahendid, et takistada ebaõiglaste tingimuste jätkuvat kasutamist tarbijate ja müüjate või tarnijate vahel sõlmitud lepingutes. [12] See kaitsesüsteem põhineb ideel, et tarbijad on müüjate või tarnijate suhtes nõrgemal positsioonil, eelkõige seoses nende teadmiste tasemega. [13]

38. Direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 on tõlgendatud nii, et ebaõiglaseks tunnistatud lepingutingimust tuleb põhimõtteliselt käsitada nii, et seda ei ole kunagi olemas olnud, mistõttu ei saa sellel olla tagajärgi tarbijale. Niisuguste lepingutingimuste ebaõigluse kohtulik tuvastamine peab tarbija jaoks põhimõtteliselt taastama selle õigusliku ja faktilise olukorra, milles ta oleks olnud nende lepingutingimuste puudumise korral. [14]

39. Vastavalt pädevuse andmise põhimõttele, mis tuleneb ELL artikli 5 lõigetest 1 ja 2, tegutseb Euroopa Liit siiski üksnes niisuguse pädevuse piires, mille liikmesriigid on talle aluslepingutega andnud neis aluslepingutes seatud eesmärkide saavutamiseks. [15]

40. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei ole ELi õiguses ühtlustatud menetlusi lepingutingimuse ebaõigluse kontrollimiseks ning nende menetluste reguleerimine on liikmesriikide õiguskordade ülesanne. [16] Kuna kohtumenetlusega seotud kulude jaotamine liikmesriigi kohtutes on sisuliselt kohtumenetluse küsimus, kuulub selle reguleerimine liikmesriikide menetlusautonoomia valdkonda. [17] ELL artikli 4 lõikes 3 sätestatud lojaalse koostöö põhimõtte kohaselt ei tohi see kord olla ebasoodsam võrreldes tingimustega, mis kehtivad riigisiseste olukordade puhul (võrdväärsuse põhimõte), ega tohi olla sätestatud selliselt, et see muudab ELi õiguskorraga antud õiguste kasutamise praktiliselt võimatuks või ülemäära keeruliseks (tõhususe põhimõte). [18]

[11] 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus Gutiérrez Naranjo jt (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, punktid 54 ja 55).

[12] *Ibid*., punkt 56.

[13] 4. juuni 2009. aasta kohtuotsus Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, punkt 22) ning 16. juuli 2020. aasta kohtuotsus Caixabank ja Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 ja C-259/19, EU:C:2020:578, punkt 67).

[14] 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus Gutiérrez Naranjo jt (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 61).

[15] 12. septembri 2017. aasta kohtuotsus Anagnostakis *vs*. komisjon (C-589/15 P, EU:C:2017:663, punkt 97).

[16] 26. juuni 2019. aasta kohtuotsus Aleš Kuhar ja Jožef Kuhar *vs*. Addiko Bank d.d. (C-407/18, EU:C:2019:537, punkt 45 ja seal viidatud kohtupraktika) ning 22. septembri 2022. aasta kohtuotsus Vicente (hagi advokaaditasude sissenõudmiseks) (C-335/21, EU:C:2022:720, punkt 53 ja seal viidatud kohtupraktika).

[17] 16. juuli 2020. aasta kohtuotsus Caixabank ja Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 ja C-259/19, EU:C:2020:578, punkt 95) ning 7. aprilli 2022. aasta kohtuotsus Caixabank (C-385/20, EU:C:2022:278, punkt 47). Vt selles osas ka 22. septembri 2022. aasta kohtuotsus Vicente (hagi advokaaditasude sissenõudmiseks) (C-335/21, EU:C:2022:720, punkt 53).

[18] 16. juuli 2020. aasta kohtuotsus Caixabank ja Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 ja C-259/19, EU:C:2020:578, punkt 83) ning 22. septembri 2022. aasta kohtuotsus Vicente (hagi advokaaditasude sissenõudmiseks) (C-335/21, EU:C:2022:720, punkt 54).

41. Euroopa Kohtule esitatud dokumentides ei ole midagi, mis viitaks sellele, et eelotsusetaotluse esitanud kohtus käsitletavaid menetlusnorme kohaldataks erinevalt olenevalt sellest, kas kõnealune õigus tuleneb ELi õigusest või riigisisesest õigusest. Seega ei puutu võrdväärsuse põhimõte esitatud küsimustele vastamisel asjasse.

42. Mis puudutab tõhususe põhimõtet, siis seda, kas riigisisene menetlusnorm muudab ELi õiguse kohaldamise võimatuks või ülemäära keeruliseks, tuleb analüüsida, arvestades asjakohase riigisisese sätte funktsiooni menetluses, menetluse kulgu ja eripära tervikuna liikmesriigi ametiasutustes, kes on pädevad selliseid küsimusi lahendama. Seda silmas pidades võib olla vaja arvesse võtta riigisisese õiguskorra keskmes olevaid põhimõtteid, nagu kaitseõiguse tagamine, õiguskindluse põhimõte ja nõuetekohane menetluse kulgemine.[19] Kui nende eesmärk on leevendada sageli ülekoormatud kohtusüsteemi, võivad menetlusnormid, mis on vastu võetud üldise huvi tõttu nõuetekohase õigusemõistmise vastu, sealhulgas need, mis nõuavad lisapingutusi tarbijatelt, kes püüavad oma õigusi maksma panna, olla õigustatud, tingimusel et need ei lähe kaugemale sellest, mis on vajalik selle eesmärgi saavutamiseks.[20]

43. Tõhususe põhimõtte järgimise vajadust ei saa laiendada selleni, et korvatakse täielikult tarbija täielik tegevusetus.[21] Kuna tarbijakaitse ei ole absoluutne, siis ei võta tarbijalt tõhusat õiguskaitset ära see, et ta peab oma õiguste maksmapanekuks järgima teatavaid menetlusnõudeid.[22] Tarbijatel peab siiski olema võimalik algatada kohtumenetlusi lepingute sisu vaidlustamiseks mõistlikel menetlustingimustel, sealhulgas kulude jaotamine, mis ei tee direktiiviga 93/13 tagatud õiguste kasutamist ülemäära keeruliseks või võimatuks.[23]

44. Euroopa Kohus on otsustanud, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 ja artikli 7 lõikega 1 ning tõhususe põhimõttega on vastuolus süsteem, mille kohaselt võib tarbijatelt – kui leitakse, et lepingutingimus on ebaõigluse tõttu tühine – nõuda osa menetluskulude kandmist nende alusetult makstud rahasummade alusel, mis neile tagastatakse. Selline süsteem loob olulise takistuse, mis tõenäoliselt heidutab tarbijaid kasutamast õigust selliste tingimuste tõhusale kohtulikule läbivaatamisele.[24] Euroopa Kohus on samuti leidnud, et õigusnorm, mille kohaselt peavad tarbijad maksekäsu vaidlustamisel maksma kolm neljandikku kohtukuludest, võib takistada tarbijaid oma õiguste kaitsmisel, eelkõige juhul, kui tegemist on väikeste summade vaidlustamisega.[25] Riigisisesed õigusnormid, millega kehtestatakse piirangud advokaaditasudele, mille hüvitamist edukad tarbijad saavad müüjalt nõuda, ei ole siiski vastuolus direktiiviga 93/13, kui see piirang võimaldab tarbijatel saada hüvitist mõistliku ja proportsionaalse summa ulatuses kuludest, mida nad objektiivselt pidid hagi esitamisel kandma.[26] Tarbijalepingute ebaõiglaste tingimustega seotud kohtumenetluste kontekstis ei ole riigisisesed õigusnormid, mille kohaselt peab tarbija ise kandma oma kohtukulud, kui tema nõue rahuldatakse väljaspool kohut, vastuolus ELi õigusega, tingimusel et asja arutav kohus võtab arvesse müüja võimalikku pahausksust ja vajaduse korral kohustab teda tasuma nende kohtumenetluste kulud.[27]

[19] 26. juuni 2019. aasta kohtuotsus Aleš Kuhar ja Jožef Kuhar *vs*. Addiko Bank d.d. (C-407/18, EU:C:2019:537, punkt 48) ning 16. juuli 2020. aasta kohtuotsus Caixabank ja Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 ja C-259/19, EU:C:2020:578, punkt 85).

[20] 31. mai 2018. aasta kohtuotsus Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, punkt 51).

[21] 22. septembri 2022. aasta kohtuotsus Vicente (hagi advokaaditasude sissenõudmiseks) (C-335/21, EU:C:2022:720, punkt 56).

[22] 31. mai 2018. aasta kohtuotsus Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, punkt 50).

[23] 13. septembri 2018. aasta kohtuotsus Profi Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711, punkt 63) ning 26. juuni 2019. aasta kohtuotsus Aleš Kuhar ja Jožef Kuhar *vs*. Addiko Bank d.d. (C-407/18, EU:C:2019:537, punkt 57).

[24] 16. juuli 2020. aasta kohtuotsus Caixabank ja Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 ja C-259/19, EU:C:2020:578, punkt 99).

[25] 13. septembri 2018. aasta kohtuotsus Profi Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711, punktid 67–69).

[26] 7. aprilli 2022. aasta kohtuotsus Caixabank (C-385/20, EU:C:2022:278, punktid 54–58).

[27] 22. septembri 2022. aasta kohtuotsus Servicios prescriptor y medios de pagos EFC SAU (C-215/21, EU:C:2022:723, punkt 44).

45. Liikmesriikide kohustus tagada eraõiguslikele isikutele ELi õigusest, sealhulgas direktiivist 93/13, tulenevate õiguste tõhusus eeldab tõhusa õiguskaitse nõuet, mis on tagatud ka harta artikliga 47, mis kehtib muu hulgas sellistel õigustel põhinevate hagide üksikasjalike menetlusnormide määratlemise kohta.[28] Siiski ei ole põhiõigused, näiteks tõhusa õiguskaitse nõue, absoluutne õigus. Neid võib piirata tingimusel, et need piirangud vastavad sellega taotletavatele üldhuvidele ega kujuta endast nende eesmärkide suhtes ebaproportsionaalset ja lubamatut sekkumist, mis rikub tagatud õiguste olemust.[29]

46. Sellest kohtupraktikast lähtudes tuleb uurida, kas selline riigisisene menetlusnorm, nagu on kõne all põhikohtuasjas, nimelt tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 395, kahjustab direktiiviga 93/13 tarbijatele pakutava kaitse tõhusust, loetuna koos harta artikliga 47.

47. Märgin, et tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 395 reguleerib kohtukulude jaotamist liikmesriigi kohtutes – küsimus, mis kuulub liikmesriikide menetlusautonoomia valdkonda ja mille puhul tuleb eelkõige järgida tõhususe põhimõtet. Kohtukulude jaotamist reguleerivad eeskirjad võivad takistada direktiivist 93/13 tulenevate õiguste tõhusat kasutamist liikmesriigi kohtutes. Nagu Hispaania valitsus ja komisjon on väitnud, näib, et tsiviilkohtumenetluse seaduse artikliga 395 taotletakse üldist huvi pakkuvat eesmärki, nimelt korrakohast õigusemõistmist, kuivõrd sellega püütakse edendada kompromisside sõlmimist, vähendades seeläbi kohtusüsteemile esitatavaid nõudmisi.

48. Kohtueelse tagasimaksmisnõude esitamine, et olla kindel mis tahes kohtumenetluse kulude tagasisaamises, kui kostja võtab nõude õigeks enne kostja vastuse esitamist, nõuab tarbijatelt mõõdukat pingutust. Arvestades selle normiga taotletavat õiguspärast eesmärki, ei ole selle pingutuse nõudmine ebaproportsionaalne takistus direktiivist 93/13 tulenevate õiguste kasutamisele. Kohtueelse nõude esitamine on tasuta ja selleks ei ole vaja juristi abi. Nagu Cajasur ja Hispaania valitsus kohtuistungil teatasid, võib kohtueelse nõude esitada kostjale kirja teel, e-posti teel või kaebuste esitamise teenuse kaudu, mida Hispaania seadused nõuavad Banco de España (Hispaania keskpank) järelevalve alla kuuluvatelt krediidiasutustelt. Nende tarbijate puhul, kes on kasutanud kohtumenetluse algatamiseks juristi abi, nagu näib olevat toimunud eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses, on veel raskem mõista, kuidas see nõue võiks kujutada endast märkimisväärset koormat.

49. Cajasur, Hispaania valitsus ja komisjon rõhutavad, et tsiviilkohtumenetluse seaduse artikli 395 kohaselt ei kanna kostja kulusid, kui ta võtab kohtumenetluses hagi õigeks enne kostja vastuse esitamist, välja arvatud juhul, kui ta on tegutsenud pahauskselt. Siiski ei näi esmapilgul ja sõltuvalt selle tõlgendamisest Hispaania kohtute poolt, et see säte takistaks kohtul tuvastamast kostja pahausksust muudel alustel. Euroopa Kohtule esitatud dokumentidest ei nähtu, et Hispaania kohtud oleksid seda küsimust käsitlenud. Selles kontekstis on oluline meenutada, et põhimõte, et riigisisest õigust tuleb tõlgendada kooskõlas ELi õigusega, nõuab, et liikmesriigi kohtud teeksid kõik, mis kuulub nende pädevusse, võttes arvesse kogu riigisisest õigust ja kohaldades tunnustatud tõlgendusmeetodeid, et tagada direktiivi täielik tõhusus ja saavutada taotletavale eesmärgile vastav tulemus. See nõue tõlgendada riigisisest õigust kooskõlas ELi õigusega tähendab eelkõige seda, et liikmesriigi kohtud on vajaduse korral kohustatud muutma väljakujunenud, riigisisese õiguse tõlgendamisel põhinevat kohtupraktikat, mis on vastuolus direktiivi eesmärkidega.[30]

[28] 31. mai 2018. aasta kohtuotsus Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, punkt 49).

[29] 14. juuni 2017. aasta kohtuotsus Menini ja Rampanelli (C-75/16, EU:C:2017:457, punktid 53 ja 54).

[30] 26. juuni 2019. aasta kohtuotsus Aleš Kuhar ja Jožef Kuhar *vs.* Addiko Bank d.d. (C-407/18, EU:C:2019:537, punktid 65 ja 66). Vt selles osas ka 22. septembri 2022. aasta kohtuotsus Vicente (hagi advokaaditasude sissenõudmiseks) (C-335/21, EU:C:2022:720, punkt 74).

50. Eelotsusetaotlusest nähtub, et Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) on juba tunnistanud eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses oleva hüpoteegitasu tingimuse ebaõigluse tõttu tühiseks. Eelotsusetaotlusest nähtub, et selle asemel, et teavitada tarbijaid selle riigisisese kohtupraktika tagajärgedest nende lepingutele, ootavad krediidiasutused, kuni nad saavad kohtueelse nõude, mille nad võtavad õigeks, või kuni tarbija esitab hagi, millisel juhul nad võtavad hagi õigeks enne kostja vastuse esitamist, et vältida kohtukulude kandmist. Teadmised, mida saab krediidiasutustelt sellistes küsimustes eeldada, kombinatsioonis tarbijate nõrga positsiooniga [31] ning koos eespool nimetatud käitumisega võivad kujutada endast krediidiasutuse pahausksust, mille kindlakstegemine on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne. Selline lähenemisviis oleks kooskõlas hoiatava mõjuga, mida direktiiviga 93/13 kehtestatud kord peaks saavutama, [32] ning liikmesriikide kohustusega näha ette piisavad ja tõhusad vahendid, et takistada ebaõiglaste tingimuste jätkuvat kasutamist tarbijalepingutes. [33]

IV. Ettepanek

51. Esitatud põhjendusi arvestades teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Audiencia Provincial de Málaga (Malaga provintsikohus, Hispaania) eelotsuse küsimustele järgmiselt:

Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1 koostoimes tõhususe põhimõttega ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 47

tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus riigisisesed õigusnormid, mille kohaselt juhul, kui kostja võtab hagi kohtumenetluses õigeks enne, kui ta esitab kostja vastuse, sõltub kostjalt menetluskulude väljamõistmine sellest, kas ta on tegutsenud pahauskselt.

[31] Vt selle kohta 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus Gutiérrez Naranjo jt (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 56).

[32] *Ibid*., punkt 63.

[33] 31. mai 2018. aasta kohtuotsus Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, punkt 33) ning 26. juuni 2019. aasta kohtuotsus Aleš Kuhar ja Jožef Kuhar *vs*. Addiko Bank d.d. (C-407/18, EU:C:2019:537, punkt 44).